

УДК 656.078:338.4 (045)

Ольга Миколаївна Вовк,
к.е.н., доцент, доцент каф. економіки ІЕМ, НАУ,
А.В. Гора
студентка ФЕП, ІЕМ, НАУ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТРАНСПОРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

В статті розглянуто економічні умови функціонування та розвитку транспортного забезпечення галузей України. Досліджено систему аналізу ефективності управління на транспортних підприємствах.

Ключові слова: транспортне забезпечення, ефективність, логістика, система оцінювання.

Постановка проблеми. Транспорт є однією з базових галузей національної економіки, ефективне функціонування якої є необхідною умовою для стійкого функціонування всіх галузей національної економіки, забезпечення обороноздатності, захисту економічних інтересів держави, підвищення рівня життя населення. При організації транспортних перевезень важливим є своєчасна доставка, збереження якості, зниження матеріальних і трудових витрат, ефективне використання техніки.

Аналіз досліджень і публікацій. Управлінню транспортними підприємствами та дослідженню ефективності транспортних послуг присвячено багато публікацій Кулаєва Ю.Ф., Сича Є.М., Криворучко О.М., Коби В.Г., Базилюк А.В., Матвєєва В.В. та ін. Їхні праці окреслили основну структуру транспортного комплексу, визначили ключові економічні показники діяльності транспортних підприємств. Проте на сьогоднішній день існуючі дослідження не достатньо обґрунтували вузькі напрями методології логістичного управління транспортним підприємством, якістю та безпекою транспортної продукції. Так, Коба В.Г. та Кулаєв Ю.Ф. розглядають загальну методологію управління в транспортній галузі, але не приділяють достатньої уваги проблематиці забезпечення якості та безпеки транспортних послуг [1,2]. Кучерук Г.Ю. та Криворучко О.М., розвиваючи теорію управління якістю на транспорті, більше уваги приділяють методології якості послуг [3,4].

Виділення невирішеної проблеми. Географічно-стратегічне розташування України дозволяє їй бути вигідним мостом для транзитних перевезень товарів і пасажирів між державами Європи, Азії і Близького Сходу. Проте в умовах недостатньої розвиненості транспортної і логістичної інфраструктури продуктивність і ефективність транспортного комплексу країни знижується. Звідси витікає висока актуальність вирішення завдань, направлених на розвиток транспортно-логістичного бізнесу в Україні.

Мета дослідження. Ефективність діяльності транспортної системи України на сьогоднішній день залежить від результативності стійкості та розвитку взаємовідносин перевізника і споживача транспортних послуг. Відповідно до зазначених умов необхідно обґрунтувати систему оцінювання ефективності й розвитку транспортного забезпечення галузей національної економіки.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день національна економіка України має фрагментарний і вузькоспеціалізований характер. Основним фактором, що впливає

на формування, обсяги й структуру ринку транспортних послуг є діяльність компаній, які надають українському бізнесу комплексні логістичні послуги.

В сучасних умовах розвитку ринкового середовища досить важливим є впровадження та організація логістичних систем, а також оцінка їх впливу на загальну ефективність транспортного забезпечення підприємства, адже вона забезпечує необхідний набір послуг за максимально можливого зменшення витрат, зумовлених виконанням логістичних операцій. Дані умови обумовлюють необхідність дослідження ефективності логістичної системи, що потрібно оцінювати з точки зору визначення величини загальних витрат на здійснення логістичних операцій, рівня задоволеності споживачів, а також спроможності підприємства швидко реагувати на запити покупців. Слід зазначити, що наразі відсутній єдиний методичний підхід до оцінки ефективності функціонування логістичної системи (табл.1).

Таблиця 1

Основні підходи до визначення ефективності логістичної системи

Автор	Підхід до визначення ефективності	Переваги	Недоліки
Пономарьова Ю.	Критерії оцінки: витрати, задоволення споживачів (якість), час,активи	Простий у розрахунку, дозволяє системно підходити до аналізу проблем та здійснювати зіставлення отриманих результатів.	Показники повинні застосовуватися лише у порівнянні з певними стандартами.
Кислий М., Біловодська О., Олефіренко О., Смоляник О.	Критерії оцінки: економічного ефекту; якість при заданому рівні логістичних витрат; ефективність функціонування транспортного потоку логістичному ланцюзі.	Точність у розрахунках, можливість порівняти отриманні результати з нормативними.	Показники відбивають минулі результати, а не поточні; повільно реагують на зміни, залежать від бухгалтерських прийомів.
Фролова Л.	Збалансована система показників	Визначаються переваги і недоліки системи, можливості використання і зменшення загроз, орієнтовані на стратегічні цілі, взаємозалежні та визначені за згрупованими ознаками.	Є не досить дієві у короткостроковій перспективі, використовуються лише фінансові показники.
Кристофер М.	Діаграма збалансованих переваг	Оцінка з позиції процесного підходу до управління логістичною діяльністю, використання для розрахунку доступні для підприємства дані.	Потребує подальшого дослідження питання оцінки логістичних витрату розрізі бізнес-процесу.

Основним елементом гармонійного функціонування транспортної системи є досягнення економічної ефективності. Економічна ефективність - результативність економічної діяльності, економічних програм і заходів, що характеризується відношенням отриманого економічного ефекту до витрат ресурсів, що забезпечили

досягнення найбільшого результату. Кінцевим результатом виробничо-господарської діяльності підприємства за певний проміжок часу є результат, тобто ефект, а кінцевим фінансовим результатом комерційної діяльності - прибуток. Тому основним елементом в системі оцінки ефективності транспортного забезпечення, як і інших економічних процесів на підприємстві, є прибуток.

Поняття ефективності не можна характеризувати і підпорядковувати лише сукупній праці і сукупному економічному зростанню чи лише мікрорівнем виробничих відносин, забуваючи про аналіз макроекономічного середовища, а також не досліджуючи вплив усіх факторів, наявних ресурсів. Ефективність транспортного забезпечення можна класифікувати за такими ознаками:

1. за наслідками - економічна, соціальна та екологічна;
2. за місцем отримання ефекту – локальна, національна, міжнародна;
3. за ступенем збільшення - первинна і мультиплікаційна;
4. за метою визначення - абсолютна і порівняльна.

Методологія оцінювання ефективності ґрунтується на трьох загальноприйнятих підходах:

1. ресурсний: економічний результат зіставляється з економічною оцінкою ресурсів, які застосовуються під час виробництва;
2. витратний: економічний результат порівнюється з поточними витратами, що безпосередньо пов'язані з його досягненням;
3. ресурсно-витратний: являє собою певний компроміс між двома попередніми.

При визначенні чисельника в процесі оцінювання ефективності виділяють три найзагальніші підходи:

1. за ефект приймається валова вартість створеного за певний період продукту.
2. ефектом є отриманий прибуток.
3. за результат береться сума прибутку та амортизації.

Для досягнення максимальної ефективності в процесі надання транспортної послуги потрібно показати високі показники господарської діяльності та порівнювати з тими витратами, в результаті використання яких вони отримані. Основні показники для розрахунку ефективності зображені в табл. 2. В межах визначення економічної ефективності логістичної системи доцільно виділити такі підходи:

1. Функціональна ефективність кількісно виражається як корисний ефект, отриманий в результаті функціонування логістичної системи за визначений період часу.

2. Ефективність логістичної операції, логістичного рішення, функціонування логістичної системи можна охарактеризувати системою показників якості транспортного забезпечення при заданому рівні логістичних витрат.

3. Для кількісної оцінки ефективності доцільно використовувати коефіцієнт ефективності функціонування матеріального потоку в логістичному ланцюзі.

З погляду сучасних тенденцій розвитку глобального ринку логістичних послуг, Україна перебуває на етапі формування галузі, суттєво уступаючи західним країнам, як по якості, так і по комплексності послуг національними транспортно-логістичними компаніями. У той же час в Україні спостерігається висока зацікавленість у поширенні транспортно-логістичних послуг. Господарюючі суб'єкти прагнуть до економічної незалежності, самодостатності, основною метою діяльності яких є одержання прибутку, який є одним з основних показників ефективності функціонування підприємств.

Таблиця 2

Система показників оцінювання ефективності

Група показників	Перелік показників
I. Узагальнюючі показники економічної ефективності	рівень задоволення потреб ринку, надання однієї послуги на одиницю витрат ресурсів, витрати на одиницю вантажу/пасажирів, прибуток на одиницю загальних витрат, рентабельність перевезень.
II. Показники ефективності використання живої праці	трудомісткість одиниці перевезень, відносне вивільнення працівників, темпи росту продуктивності праці, частка приросту продукції за рахунок росту продуктивності праці, коефіцієнт ефективності використання робочого часу, економія фонду оплати праці, випуск продукції на 1 грн.
III. Показники ефективності використання основних засобів	Фондовіддача підприємства, фондомісткість, рентабельність транспортних засобів, фондовіддача транспортних засобів.
IV. Показники ефективності використання матеріальних ресурсів	матеріаломісткість перевезень, матеріаловіддача, коефіцієнт використання найважливіших видів сировини і матеріалів, витрати палива і енергії на 1 грн. чистої продукції, економія матеріальних витрат
V. Показники ефективності використання фінансових коштів	коефіцієнт оборотності оборотних коштів, тривалість одного обороту нормованих оборотних коштів, відносне вивільнення оборотних коштів, питомі капіталовкладення, капіталовкладення на одиницю введених потужностей, рентабельність інвестицій, строк окупності інвестицій
VI. Показники якості транспортних послуг	економічний ефект від поліпшення якості продукції, яка відповідає кращим світовим і вітчизняним зразкам

Висновки. Проведене дослідження дозволило визначити основні підходи до оцінювання ефективності транспортного забезпечення та логістичного супроводу процесу надання транспортних послуг. Подальші дослідження проблематики обґрунтування напрямів підвищення ефективності та створення умов для інноваційного розвитку транспортного забезпечення галузей національної економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коба В.Г. Економіка транспорту /За ред. В.Г.Коби. – К.: Курс, 1999. - 254 с.
2. Кулаєв Ю. Ф., Щелкунов В. И. Экономика гражданской авиации Украины. Монография. 2-е изд., дополн. и перераб.–К., «Фенікс», 2010. –736 с.
3. Кучерук Г.Ю. Економічні методи управління якістю транспортних послуг: [Електронний ресурс] / Г. Ю. Кучерук // Ефективна економіка. – 2012. – № 7. – Режим доступу: <http://www/economy.nayka.com.ua>
4. Криворучко О.М. Системне оцінювання якості транспортних послуг//Стандартизація. Сертифікація. Якість. – 2011. - №2 (69). – С. 46-51.

О.Н. Вовк, А.В. Гора

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНИВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ
ТРАНСПОРТНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ У УКРАИНЕ**

В статье рассмотрены экономические условия функционирования и развития транспортной отрасли Украины. Исследована система анализа эффективности управления на транспортных предприятиях.

Ключевые слова: транспортное обеспечение, эффективность, логистика, система оценивания

O.Vovk, A. Gora

**THEORETICAL BASES OF EFFECTIVENESS EVALUATION
ENSURING TRANSPORT IN UKRAINE**

The paper considers economic environment of ensuring transport sectors in Ukraine. In modern conditions it is important implementation and organization of logistics systems, and assessing their influence on the overall efficiency of transportation services company. Is researched the system of analysis of effectiveness of management in transport companies. The research allowed determining basic approaches to evaluating the effectiveness of transportation services and logistic support of process of providing transport services.

Keywords. Transport providing, efficiency, logistics, evaluation system.

Mazur123@bigmir.net